

== SVAJC ==
HAVASAI KÖZÖTT.

IRTA :
STILLER J. BERNARDIN
főgimn tanár.

Sima-nyomda, Gyöngyös.

≡ S V A J C ≡
HAVASAI KÖZÖTT.

IRTA :
STILLER J. BERNARDIN
főgimn. tanár.

=====

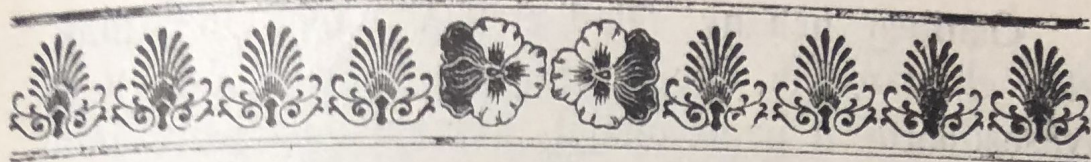
Sima-nyomda, Gyöngyös.

LÁZÁR GYULA

ORSOVAI TANÁR JÓBARÁTOMNAK
KEDVES UTITÁRSAMNAK.

Két évvel ezelőtt London—Párisi utunkból Svájc északi részének érintésével jöttünk hazafelé. Ekkor eljutottunk Interlakenbe, a turisták Mekkájába, honnan Jungfrau havas a maga teljes szépségében látható volt. Haza értünk, de Jungfrau képe sokszor felujult lelkemben s az a kiolthatatlan vágy támadt bennem, bár ezeket a havasokat közélről láthatnám. Ez a régi óhaj-tásom teljesült 1906. jul. 18-án, régi álmom valósult meg: a svajci havasok egyik legszebb panorámájában gyönyörködtem velök majdnem egyenlő magasságból, néhány km. távolságnyra az egyes csucsoktól. De örökké emlékezetes marad ez a nap más okból is: egy könnyelmű kirándulásban vettem részt, mely könnyen végzetessé válhatott volna. Isten különös kegyelmének köszönhetem menekülésemet.

Elmellőzöm, mily kedves uton Észak-Olaszországon és Dél-Franciaországon keresztül jutottunk mi Svájcba, ezen alkalommal svajci tartózkodásunk kedves emlékeit fogom feleleveníteni.

*
* *

Genfben néhány feledhetetlen napot töltöttünk. Ekkor elhatároztuk, hogy elinegyünk a Monte Rosa havasesoportotát panorámáját, s ebben a leggyönyörűbb csucst Matterhornt megtekinteni. Mindenütt a majdnem félkör alakú genfi tó partján haladva, néhány várost magunk mögött hagyunk s így eljutunk Rhone völgyébe s iparkodunk szemben a folyónak a folyásával. A völgy néhol oly szűk, hogy a fejünk fölött meredező hegyek n kívül alig látunk mást, majd később, különösen Martigny város után kitágul és kedves kilátással gyönyörködhet Jobbról a wallisi alpok, balról a berni alpok; amint vonaunk robog, gyors egymásutánban kedveskednek szebb vidékekkel. Közvetlen közelünkben elég magas hegyek emelkednek, oldalaikon szántóföldek, rétek, néhol szőlők; a magaslatokon és a szűk völgyekben mindenütt zöldelő erdőségek s ezek fölött bércek csilognak a nap sugaraiban. Nincs hegy, mely ne gazdagítaná a Rhone vizet egy-két patakkal.

Mi valóban átengedtük magunkat a szóltan élvezetnek: boldogságunk nem sokáig tartott, megzavarta azt egy hóbortos francia, ki mint a harangütő folyton futkosott a vasuti kocsinak hol egyik, hol másik oldalára magával vonszolván eléggé illegmatikus feleségét. Oly lelkiismeretesen akart osztózni lelkének túlárado örömeiben élete párjával — melleleg jegyzem meg az utóbbi közel volt a 100 kilóhoz — hogy egy várromot, fent a magasban látható templomot, vagy vízesést nem nézhetett anélkül, hogy neki is meg ne mutassa. Eleinte bosszantott a dolog, később derűs oldaláról tekintettem a helyzetet, iparkodtam magam is valami érdekes dolgot fölfedezni s azt az én franciámnak megmutatni, ki aztán hálából oly lelkesedésbe csapott át, hogy majd kiugrott az ablakon.

Ily folytonos szórakozások között értünk el Visp állomására, honnan a legközelebbi vonattal Zermátt felé folytattuk utunkat a Visp, illetőleg a Nicolai völgyön keresztül.

Érdekes kis, höresög alaku lokomotivok vonszolták a kocsikat, egyet gondoltak s fogaskerekűek lettek, majd ismét rendesen döcögtek.

A völgy eleinte annyira keskeny volt, hogy csak a havasokból eredő Visp folyó fért el benne, még pedig összeszorítva. Ezen úgy segített vonatunk, hogy nagyokat fujva a folyó fölé kapaszkodott s a hegyoldalba vágott pályáján erőlködött tovább. Igazán vakmerő építésű pálya — nem szeretek erről az utamról álmodni. Alattunk szédítő mélységben a folyó s vonatunk ott megy a meredély szélén, anélkül, hogy valami korlát volna. Szinte megfogjuk az ablakhoz tódulókat, nehogy a kocsit belebillentsék a mélységes árokba. Másik oldalon magas hegyek emelkednek, rajtuk óriási sziklák leszakadással fenyegetve. Egyik alagútból a másikba jutunk, aztán tátongó szakadékokon át vont hidakon siettünk keresztül.

Stalden állomás után van a legmagasabb hid, 50 m. magas. Később leereszkedünk a folyóhoz s annak medrével párhuzamosan haladunk, a gőzgépünk zakatolását, szuszogását elnyomja a Visp folyó zugásával, amint ez nagy robajjal tör előre sziklamedrében, s a sziklafalak többszörösen visszhangozzák zajongását. A vonat lassítja különben is lassu haladását; itt kezdődik a folyó esése. Helyenkint több méter magasról szökik alá a folyó mérgesen zuhogva s aztán teljesen összetörve bukkan elé a sziklák közül s az egész völgyet tompa zugással tölti be. Egész közel voltunk a vizeséshez, úgy hogy a párázat teljesen átnedvesítette ruháinkat.

St. Niclaus község a főállomás, ettől kezdve a völgy mindjobban kiszélesedik, s mindkét oldalról a havasok tündéri szépségét élvezhetjük egész utunkban. Lépten-nyomon vizesések szórakoztatnak; sokszor 50 m. magasságból jó nagy patak ugrik ki a szik'afalon, egyik szikláról a másikra esik, s így több zúgót alkotva siet hófehér habos vizével a Visp folyóba. Randa, Tüsch állomásokat elhagyjuk, midőn egyszerre csak vágyódásunk tárgya, az ígésző szépségű Matterhorn feltűnik a látóhatáron. Nem látunk most már egyebet, csak őt. Szívünk szinte elszorul, majdnem irigykedünk egymásra, ha talán jobban látja, mint mi. Alig vesszük észre, hogy megérkeztünk Zermattba, a vonat végső állomására.

Zermatt és Matterhorn (Mont .Crvin)

Visp állomás 659 m. Zermatt pedig 1620 m. magasan fekszik; tehát közel 1000 métert emelkedett vonatunk. Igen sokan utaztunk, ahány hely, annyi utas volt, talán még több is. Eleinte a kocsi belsejében ültem; mint a halak a konzervskatulyában, úgy voltunk mi is összepréselve. Noé bárkájában annyiféle állati hang nem volt hallható, mint ahányféle nyelven fejezték ki az utasok ámulatukat a látottak szépsége felett. Később aztán kimentem társammal a kocsi elején lévő följáróra, szívesen szívtuk a kisgép folyton omló füstjét, csak a kilátást minden irányban élvezhessük.

Zermatt község igen szép keskeny völgyben fekszik, minden oldalról meredek, összetört hegyek környezik s ezek felett a havasok tiszta fehérsége ragyogott a leáldozó nap fényözönében, de legszebben látszott egy völgynyíláson keresztül, legnagyobb büszkeséggel emelte magasra fejét Matterhorn, (Mont Cervin), mintha tudná, hogy ő a legkedvesebb, hogy a teremtmő őt diadaloszlopul alkotta maga számára, hogy hirdesse az ő végtelen hatalmát, fönségét.

Este volt; a községből kimentünk s ahonnan legjobban lehelett látni, leültünk, néztük órákon át s bár hűvös volt, alig birtunk megválni tőle. Ott ültünk mindaddig, míg az éj homálya el nem fedte szemeink elől. Soha ily nyugtalan éjszakánk nem volt. Álmunkban folyton csak őt láttuk, fölébredtünk, néztük az eget, nem lesz-e másnap borús idő, hogyan fog sikerülni kirándulásunk. Egyébiránt erős volt elhatározásunk, addig nem megyünk innen, míg kedvező időben meg nem tekintjük. A jó Isten megszánta az ő aggódo magyarjait s ugyancsak derűs nappal kedveskedett. Talán mindenkit megelőzve jelentünk meg az állomáson, hogy a legelső vonatról le ne maradjunk.

Közeledünk immár hozzád havasok világa, hozzád szépséges Matterhorn! Igaz ugyan nem saját lábainkon, arcunk verejtékével, mint ezt megérdemelnéd, hanem villany segítségével a sokszor 20 százalékos emelkedésű fogaskerekű pályán. E pálya a Jungfrau-pálya után Európa legmagasabb vasuti pályája. Valóban remekelt az emberi ész ennek a létrehozatalával; minél magasabbra visz, annál pompásabb kilátásban részesít. Számos alaguton, s borzadályt keltő meredélyeket átfogó hidakon visz fel. Zermatt község mindig kisebb lesz a völgyben házai, hoteljai, gyerekjátékokká silányodnak, a rétek, legelők el-elmaradoznak, a fák mindegyre törpülnek ritkulnak a fenyvesek, fáik végre elfogynak, elmarad a törpe fűz, a borókák, a vidék képe zordabbá válik, kezdődik a glecserek világa, hol minden kihalt. A Matterhorn pedig minél magasabbra jutunk, annál magasabbra emeli fejét — de ime a versenyben elfárad, megadja magát, a lemondás busz érzésével nézi mint emelkedünk mindig föllebb, és föllebb, mint megyünk a Riffelalp és Riffelberg állomások elhagyása után a Gornergrat állomásra s innen gyalog a 100 méterrel magasabban fekvő hote'hez.

Érdekes ut volt ez. Itt is tömve voltak a kocsik, hogy megmozdulni nem lehetett, s kissé kellemetlenné tette néhány szenvedélyes fotografáló. Ha egy pásztor kunyhót látták, vagy legelésző tehenet, vagy vizesét, azt már le kellett fotografálniok. No volt is ideges kapkodás, tolongás, török módra kellett ülnünk s úgy védeni lábainkat az agyontaposástól. Most tudom már miért mondják, hogy a svajciak is nyáron aratnak a havasok között. Igen aratnak, oly nagy az idegenforgalom!

Gornergrathotel 3136 m. magasságban.

A fönt említett hotel 3136 m. magasban van 1516 méterrel magasabban mint Zermatt falu, vagyis 10 km. hosszú utunkban ennyit emelkedtünk.

A Gornergrat-hotelhez érve, fáradságunkat bájosan szép kilátás jutalmazta. Mi kellő közepén a havasok birodalmának, minden irányban 4000 m-nél magasabb örök hóval fedett hegyek szépségében gyönyörködünk. Nem tudjuk, merre nézzünk. Vajjon a hópalásttal takart, napfényben uszó hegytetők, hegycsúcsok rideg fenségét bámuljuk-e, vagy az ezekről lefolyó glecsereket (jégárok) csodáljuk? Annak a hegynek tövében, melyről ezeket a csodás szépségeket élvezzük, hét jégár foly össze; némelyik pl. a Monte-Rosa glecser, vagy a Gorner-glecser kiindulásánál néhány kilométer széles, azután összeszorulnak s a magukkal hordott sziklatörmelékek jelzik egy-egy glecsernek a határát. Azt mondják, aki imádkozni nem tud, menjen a tengerre; én azt mondom, aki az Isten mindenhatóságát szemlélni akarja, jöjjön erre a helyre, áldhatja, magasztalhatja őt műveiben: itt minden az Ő hatalmát hirdeti. Igen szépen mondja Szemere: „A lapályokat

termőkké tette Isten, hogy táplálják ; a sziklákat fel-ségésekké, hogy tanítsák az embert ; azok a testért, ezek a lélekért teremtetek. Ezt feleltem magamnak, midőn láttam a kopár szirteket nagy helyen elterjedni terméketlenül és látszólag haszontalanul havas ormok legóriásibb betüi Isten lételének ; egyik sem hasonló a mi betüinkhöz, de azért betük, Isten betüi a lélek-hez és az eszme, gondolat, hit van velük írva. Az ő lételét a fű, virág, fülemile előtt, minek beszéde sze-lid szin, illat ének eltagadhatom, mert ezeknél s ezekben az igazság nincs meztelenül, hanem titok-képen, mi csak az elmélkedőnek, vizsgálódónak, gon-dolkodónak tűnik fel, de az Alpok meglátásakor lehe-tetlen tagadni, ráismerünk, mint a dörgésre, villámra — érezzük, hogy ez mennyei erő szava, szempillantása a felhőben, nem földi hang és fény ; érezzük, hogy e hegyek és ormok mennyei erő művei körülöttünk“.

Különösen a glecserek érdekesek. Van ugyanis bizonyos magasság, hol a csapadék mind hó alakban kerül a földre, ez az u. n. örök hó határa. Itt az Al-pok között 2750 méterrel kezdődik. Évente 10 méter vastag hó esik. Hogyan kerül a rengeteg mennyiség le a völgybe ? Részint lecsusznak a meredek oldalak-ról, részint mint óriási jégfolyók lassu, de folytonos mozgással lemennek addig míg el nem olvadnak. A hó ugyanis a meleg következtében megolvad, a víz leszivárog, ott megfagy, a folyton ránehezedő tömeg összesajtolja, majd súlyával kiszorítja helyéből és aztán lassan huzódik lefelé a lejtőn. Hány száz év kell ahhoz, míg a hegy tetejére leesett hópehely leér az olvadás határáig, ki tudná megmondani ? Az tény, mikor ezt a helyenként 500 m. vastag mozdulatlanul látszó, de tényleg mozgó, élő jégfolyókat látjuk, megáll az ész,

leborul Isten nagysága előtt. Első pillanatra azt gondoljuk, itt holt minden, pedig csalódunk; óriási munka folyik itt, töri zúzza, rombolja a jégár a hegyeket, más formákat ad nekik.

1905-ben Nord-Capról visszajövet kikötöttünk Sandnecsøen norvég faluban, hol láthattuk a glecser évezredes munkájának eredményét : a sziklákat hullámvonalban oly szép gömbölyüre koptatta, mintha művészekek faragták volna ilyenre s ez így van több mérföld hosszúságban.

Gorner-glecser és a Breithorn-havas (4171 m)

Körülhordozzuk százszor tekintetünket. Minduntalan újabb meg újabb szépséget fedezünk fel a hegyek változatos alakulataiban. De akárhányszor, bármely irányból szemléljük is a havasokat, mégis kénytelenek vagyunk elismerni, hogy ebben a festői csoportban a legimponálóbb Matterhorn. — Ő a vidék büszkesége, bár nem a legmagasabb (Monte Rosa 4638. Matterhorn 4482.) mégis a többiek fejedelme, páratlan nagyszerűségben emelkedik összes versenytársai fölött. Nem lehet célozni elsorolni az összes csucok magasság adatait, csak azt említem még fel, míg a többi csucok a hegyláncokból egyszerűen kiemelkednek, Matterhorn előtt a hegylánc megszakad s mintegy elkülönítve a többitől egymagában áll. Oly elragadóan szép hegyalakulat, hogy aki egyszer látta, azt hiszem, soha többé nem fogja elfelejteni; oly mélyen bevésődik az ember lelkébe képe. Szerencsések voltunk, derült volt az ég; a havasokon nem volt tenyérnyi felhő, pedig különösen a Matterhornról mondják, hogy bájait a kíváncsi emberek elől el szokta rejteni felhő takarójába. Sokáig lehetetlennek tartották feljutni a tetejébe. Montblancot, mely pedig 4810 m. még 1786-ban megmászták, a Matterhornnal szemben számosan megszégyenültek, sokan lelték halálukat, míg végre sikerült emberi lábnak homlokára taposni. 1865-ben az angol Whymper három honfitársával sok szenvedés után feljutott a tetejére, visszafelé való útjában azonban két társát elvesztette. Azóta sokan jártak rajta. Valóban különös a hegymászás szenvedélye. Nem fél a veszélyektől, nem retenti vissza a zermatti temetőben eltemetett, szerencsétlen turisták szomorú példája, sőt ingerli a nehézség, a veszedelem az embereket. Különben ma már nem annyira életvesz-

széles, mint költséges ez a szenvedély. Akkor is midőn a messzelátó segélyével egész közel hoztuk magunkhoz a hegyet, láttam néhány fekete pontot föl-felé mozogni. Gondoltam magamban, — de boldogok ezek.

Órákon át gyönyörködtünk ebben a felülmulhatlan szépségű kilátásban, midőn pedig elteltünk, helyesebben belefáradtunk a vidék szépségeinek élvezésébe, kávéslapokat vásároltunk s hogy azt megirhassuk, de meg mégis okból is betértünk a hotelbe villásreggelire. Bezzig nem a kaparóházi Felix bácsi fogadott, hanem valami savanyu angol, ki a barbar nyelvünket nem értvén, alig bírta kitalálni szívünk szándékát. — Mi persze jóízűen nevetgélve fogyasztottuk el, amivel kedveskedett, csak akkor néztünk úgy, mintha citromba harapunk volna, mikor mosolyogva adta elénk a számlát. Nem sajnáltam volna amugy magyarosan letörölni a mosolyt orcájáról, — de hát így jár az, ki a felegek hazájában nem elégszik meg a szellemi élvezettel.

Ezen kedves enlékü reggeli után társam, Lázár Gyula indítványozza menjünk sétálni. Helyes! El is indultunk egy gyalogösvényen; nagyon rossz út volt bizony ez, tormelék szikladarabok között kellett hol felkapaszkodni, hol leereszkedni, de mi azért csak mentünk. Amint így mendgélünk, elérkezünk egy hómezőhöz. Ez a hegy ugyanis, melyen jártunk, az örök hó határa fölött jóval fölemelkedik; így történt aztán, hogy a hegynek északi oldala hóval volt borítva, míg a déli oldaláról a nyári hónapokban elolvadt. Az imént említett hómező egy ereszkedésben volt.

Déli 12 órakor lehetett, a nap melegen sütött, a gyalogösvény a hó tetején vezetett tovább. Társamat figyelmeztettem, ne kíséren, hanem várja meg, míg

átmegyek, nehogy esetleg mindketten bajba kerüljünk. Ugy közepe táján derékig belesülyedtem a hóba, szerencsémre alól meg volt fagyva s így nagy erőfeszítéssel sikerült átjutnom a tulsó oldalra: barátom pedig jó nagy kerüléssel jött utánam. Folytatjuk utunkat, újra hómezőhöz jutunk. — Nekem már nem volt kedvem ismét átélni az előbbi izgalmakat, visszaakartam fordulni, egyébként se tetszett, hogy mi a társaságtól vezető nélkül elszakadtunk. Ekkor meg kedvünk kerekedett leereszkedni az alattunk lévő glecserre, azt gondolván félóra alatt lejutunk odáig. Először a víz lefolyásában a törmelék kövek között csuszva mentünk, majd meredekebb helyekre jutottunk, hol ugyancsak kelleit fogódnunk a repedezétt, könnyen leszakadó sziklákba s vigyáznunk, le ne üsse az alantabb járót a megindult, a kibolygatott guruló kő. Már egy óra óta ereszkedünk, ekkor meg olyan helyzetbe kavarodunk, hogy se jobbra, se balra, se előre nem lehetett menni, így hát kénytelenek voltunk visszafordulni. — Fáradtak voltunk, melegünk volt a téli kabátban, különben is erősen sütött a nap, szomjasak voltunk, szívem a fáradtságtól hevesen dobogott és ráadásul fölfelé az utat teljesen eltévesztettük. Mindénütt meredek sziklák, az egyikre nagy nehezen feljutottunk, jött a másik, harmadik. Társam alföldi fiú teljesen kimerült, szédült, ha nem fogtam a lábát mászás közben annyira reszketett, hogy folyton lecsuszástól tartottam. Kabátjainkat levetettük s úgy dobtam fölfelé s mi másztunk utánuk. Van pár szál havasi gyopárom, ekkor szedtem, — de mondhatom, becsesebb emlékem nincs. Nagy veszedelemben voltunk. Oly furcsa gondolatok kavarohtak fejemben! Istenem, ha társam lezuhan, összezuzza magát, ki mossa rólam a gyanút, hogy nem én csaltam a veszedelembé. Vagy ha mind-

ketten elpusztulunk, még meg sem találunk, — mieink azt sem tudják, hol haltunk meg, mily kimondhatatlan szomorúságot szerzünk nekik; vagy talán vihar keletkezik, hol huzódunk meg előle. Teljességgel nem vigasztalt az a gondolat, hogy fölséges helyen, a Matterhorn szemé láttára, az ismeretszerzés csatamezején vérzünk el. Ily megőrüléssel határos helyzetben kuszhattunk mintegy 3 óráig kétségbeesett erőfeszítéssel, míg végre teljesen kimerülve a hegy tetejére fölértünk. Erősen hiszem, itthon maradt szeretteink imádsága adott erőt, kitartást, de meg is fogadtuk, a járt utról soha az életben le nem térünk.

Matterhorn (Mont Cervin). 4482. m.

Nagy nehezen elvánszerogtunk a hotelhoz, illetőleg az állomáshoz. Nem érdekelt bennünket a szépséges Matterhorn, különben is havazott — hanem meghúzódtunk egy koesi belsejében, leereszkedtünk Zermattba, hol aztán iparkodtunk elvesztett erőnket egy kedves vendéglőben helyreépíteni.

Zermattból vissza kellett mennünk Visp állomásra, honnan 8 kilométernyire van Brig község, ennek elhagyása után kezdődik a világ leghosszabb alagutja, a Simplon-alagut, 1906. év tavaszán adták át a forgalomnak, hossza körülbelül 20 kilométer (1973! m.) Ha Gornergrátra vezető vasuti pályának vakmerő építése emelkedésével, áthidalásával bámulatra keltett, — még jobban csodálkoztam, mikor Brig községben vonatunk megállt s magam előtt láttam az örök hóval fedett hegycsúcsokat és arra gondoltam, hogy most ezeknek a szörnyeknek a gyomrán fogunk keresztül száguldani. Az utitársak eléggé szorongó szívvel, idegességgel nézték az alagut keskeny nyílását, miközben erősítették magukat étellel, itallal, hogy annál könnyebben elviseljék az ut nehézségeit, bár a villany világított, mégis az együvé tartozók szorosan egymáshoz húzódtak s azt hiszem, mindannyiunk szíve megdobbant, mikor az alagutba jutottunk. Pedig semmi különös nem történt. A képzelődés az, ami könnyen félelmet kelt. Ez pedig ragadós. Az utasok közt voltak kisebb gyermekek, ezek az ut közepe táján sirni kezdtek, ez aztán néhány idegesebb hölgyet is magával ragadott, nagyokat sóhajtottak, fel-felsikoltottak. De már igazán boszantó volt, néhány olasz fiatal ember vidám dalolása, le is intették őket. A levegő bár 32 fokra emelkedett, nem volt fojtó, hanem a dübörgés rettenetes volt. Nem tudom azért-e, hogy fülünk kifáradt a hosszantartó zugásban, vagy tényleg úgy volt,

de mintha az alvilág szellemei üvöltöttek volna, csikorattak volna fogaikat, miért háborgatjuk csendjüket, oly csörtetést okozott vonatunk. A kilométerenként felállított jelzőlámpák, úgy surrantak el mellettünk, mint valami zsákmányra leső szörnyetegek. Mikor ebből a pokoli zürzavarból kijöttünk, azt éreztem, mintha nyomasztó álomból, mely nagyon sokáig tartott, ébredtem volna fel. Gyöngye idegzetűeknek nem tanácsom ezt az utat. Az út egy félóráig tartott. A Simplon belsejében van a határ Svájc és Olaszország között, miért is ezt az alagutat a két ország építette 80 millió frank költséggel.

A vámolás Domodossolában volt, ahol meg is ebédeltünk, még pedig oly olcsón, hogy érdemes volna ebédre oda jarni: finom beafsteak, sajt, egy liter bor és kedves, előzékeny kiszolgálás, mindössze 1 korona.

Innen vasuton tovább a Lago Maggiore tó partján levő Bavenoba, majd pedig hajón Luinóba jutottunk.

Kérdezhetné valaki, miért írom le oly pontosan az utirányt, hisz ez nem érdekel senkit? Igaz, sokat nem érdekel, de mégis vannak, akik jó néven fogják venni ismerőseim közül néhányan készülnek Svájcha, azoknak ezt az utirányt nyugodt lélekkel merem ajánlani. Sőt jó tanácsokkal is szolgálok.

A külföldön nagyon drága a vasut, azért tanácsos a III. osztályon utazni. Ott az utasok igazán tanulmányozhatják az u. n. népet, anélkül, hogy grombaságnak volna kitéve, mint sajnos, nálunk sokszor tapasztalhatjuk. A szállodáknál pedig lehetőleg közel az állomáshoz, alkudni pompásan lehet, csak bátran kell, különösen ajánlom, ne kössék le magukat ami az étkezést illeti. Sokkal jobb ott étkezni, ahol éppen az étkezési idő éri az embert, meg olcsóbb is. Zermattban

órához kötve kellett megjelennünk az ebédlőben, aztán azt kellett megennünk, amit előnkbe tettek a ráadásul, a mi uti ruhánkban leszelvezve éreztük magunkat a sok angol, francia stb elegáns hölgy között — Ettől az időtől kezdve, ha csak tehattuk, az étkezési kényszer alól kibujtunk. Így nevezik ugyanis azt az eljárást, melynél fogva, ha valaki nem ott étkezik, a hová szállt, a szoba árát jóval fölemelik.

Luinóban a tó partján épült Bellevue szállodába mentünk s a vacsorát néhány lépésre a tó vizétől a leáldozó naptól bearanyozott hegyi panorámát élvezve költöttük el. Vacsora után sétálni mentünk, úgy 10 óra tájban már nagyon óhajtottuk a pihenést, lefeküdtünk. Még el sem aludtunk, mikor egyszerre csak hatalmas trombita banda riaszt fel. Epen az ablakunk a piacra nézett s a térzene kezdetét vette. — Olaszországban ugyanis ilyenkor kezdődik az élet. Felkeltem, az ablakhoz mentem s látom ime az egész várost a magadéli elevenségével, lármájával. Én gyönyörködtem a harmoniában, de kollegám tüdejük erejét haragosan bámulta, csodálta. Talán éjfél is volt, mikor a nagy lármától elbirtam aludni.

Luinótól a Lago Maggiore (Madsore) tó partján mentünk, de soha így vasut nem rázott, mint ekkor, ha pedig alagutba értünk, oly fülsiketítő zugást hallott, hogy kénytelenek voltunk befogni fülünket. A tó környékén a falvak egymást érték; mindenfelé szőlőkertek és sötét zöld színű gesztenyések mozgalmas élet, igazi délvidék. A házak kényelmes építésűek, még a melléképületek is mind kőből vannak, de ami sajátságos legtöbbnyire vakolás, meszelés nélküliek s a tetőzetét kőlapok képezték, bizonyosan a nagy viharok ellen védekeznek így.

Utközben a következő főbb állomások vannak.

Belinzona szép festői képet nyújt hajdani várfalaival, tornyaival nagy óriási hegy tövében szerényen meghúzódva, Giornica után találtuk az első forduló alagutat. Ez ugyanis nem egyéb, mint körben haladó alagut egymás felett, mint a dugóhúzó csavarulata azért, — hogy a vonat 36 – 50 métert emelkedhessék, illetőleg ereszkedhessék. Így jutunk el Faidó állomásra, majd Dazió Grande mellett ismét forduló alagutak, mikből ha kikerülünk, a legszebb vizesésekben, hatalmas sziklahasadékokban van alkalmunk gyönyörködni. Igen szép a vidék. Airolót magunk mögött hagyva a szent Gotthard alagut kezdődik. Ez 14998 m. hosszú, 8 m. széles, két sínpárral ellátva. Simploni alagut után nem volt különös, 25 perc alatt jutottunk rajta keresztül, nagy meleg sem volt, de a levegő is sokkal tisztább volt. Mikor kiértünk belőle, volt mosakodás; a füst nagyon bepiszkolt mindnyájunkat. Ugy látszik nem valami finom kőszénét használnak. Így aztán az angolok különösen minden állomásonál mosakodtak s elvárták, hogy a vonat várjon addig, míg ők a dolgukat végzik. Erre már mindenfelé lehetett látni turislákat nagy számmal, hölgyeket is hátizsákkal, be is szálltak, jó nagy lábuk volt, ők maguk pirosak, egészségesek.

A következő oldalon a kép Gotthard-vasut egy részletét tünteti fel: itt látjuk, mint a vonat iparkodik az alagutba. Az alagut fölött, ha jól megfigyeljük, kissé balra egy másik nyílást látunk, hol a vonat a hegyből kijön. Ezen útján a vonat két kört ír le, de mint említettem, olyan folyton emelkedő kört, mint a dugóhúzónak a csavarodása. Ily számtalan emelkedéssel a hegy belsejében győzik le a természeti nehézségeket.

Gotthard-vasut.

Ezután még több alagut következett. Giornicónál két forduló alagut van, a bejáratnál 460 m. magas s bent emelkedik másfél kilométer kanyarulatában 506 méterig, a másik 521-ről 556-ra. Dazio Grande mellett ismét ilyen két csavaralagut 795-ről 832-re, illetőleg 878-ról 915-re emelkedik. A vonat folyton így halad, legmagasabb pontja a nagy alagut belsejében van 1154 m., ettől kezdve — természetesen a mi utirányunkat tekintve — folyton süllyed. Így mikor kijutunk belőle Wasen mellett 900 m. magasból három forduló alagut segítségével 771 méterre esik s ez így tart mindaddig, míg csak Luzernba nem érkeünk.

Ha egyéb látnivaló nem volna Svájcban, már ez a vasuti pálya megérdemelné a fáradságot, hogy végig utazzon rajta az ember, annyira érdekes. Lép-ten-nyomon alagut, óriási völgyeket átkötő hidak, kö-röskö ül mindenütt a hegyvidék folyton változó, szó-rakoztató szépségei.

Luzernről már írtam más alkalommal. Most csak azt említem fel, hogy utközben ritkán hallottunk magyar szót. Nem jártak-e arra honfiaink, vagy németül beszéltek, nem tudom. Luzernben több napot töltöt-tünk; egy éjjel hangos beszédre öbredtünk föl, ör-vendve néztünk ki az ablakon, hát íme a mi szép magyar nyelvünkön ugyancsak haragosan tolmácsolták érzelmeiket, hogy ez még se járja, még csak két óra óra mult, már is minden mulató be van zárva.

Érdekes volt, honnan néztük a július 21-iki nagy tavi ünnepélyt. Évente ugyanis Luzernben nagy nem-zeti ünnepet tartanak; a vierwaldstätti tó egész partja a villanyvilágítástól fényárban uszík, a hidon a nem-zet cimere, a tó felszínén ezer meg ezer lampionos bárka nyüzsög, hajókon zenekarok. Egymást érik a felvonuló hajók különböző színű görög tüzzel világítva.

s közben tündéri jeleneteket, jelképes ábrázolásokan tüntetnek fel. Valóban a mesék világába illő látványosság. Mi kényelmesen vacsoráztunk úgy, hogy mire a tó partjára mentünk, oly tenger nép volt, hogy sehogy sem tudtunk közel jutni; már-már lemondtunk, hogy láthassunk valamit. Amint így boszankodva járkálunk, meglátunk a vasuti állomáson egy hatalmas omnibusz kocsit, ösztönszerűleg arra gondoltunk, mily pazar élvezet volna ennek a tetejéről gyönyörködni a látványosságban. A kocsissal a csengő érc hangján értekeztünk, pár pillanat s mi beálltunk a tömegbe furcsa páholyunkkal. Egy angol társaságnak tetszett ez a bizarr gondolat s két hölgy és egy férfi szintén felkivánczozott a kocsi tetejére, mibe — nagyon természetes — mi kellő udvariassággal azonnal beleegyeztünk; felsegítettük őket, csupa selyem, finomság. De az volt a baj, hogy nagyon mozgott a páholy. A lovak ugyanis minden rakéta durranásnál, pattogásnál, sziporkázásnál önkénytelenül megrántották az óriási alkotmányt, minek persze az lett a következménye, hogy mi szépecskén leestünk mindannyiszor lábainkról, még ezer szerencse, hogy a kocsiról le nem fordultunk. Ez ismétlődött sokszor, végre számtalan ilyen kedélyes leültetés után elhelyezkedtünk a kocsi tetején. Mi csak könnyen tehattuk uti ruháinkban, de a hölgyek a kulimászos kocsi tetején jól néztek ki, Mit bánták ők a drága ruhát! Sohsem fogom elfeledni az érdekes discursust — a hölgyek beszéltek angolul, mi magyarul, de azért megértettük egymást, tudtuk mire akarjuk egymás figyelmét felhívni. Csak azt akarom még felemlíteni, hogy a férj uram rossz néveléssel kérdezte, milyen nemzetbeliek vagyunk s mikor halotta, hogy magyarok vagyunk, dicsekedett, hogy ő automobilon több városban volt, többek közt Gyön-

gyöst is említette. — Megörült aztán, mikor hallotta, hogy én is gyöngyösi vagyok — szóval a vége a kedves ismeretség lett. Ezt mint érdekes epizódot mondtam el.

Szokás mondás: minden ut Rómába vezet; a svájci turisták útja pedig minden irányba Interlakenből indult ki. Számos kirándulásban vettem részt, ezek közül a legérdekesebbet, a Jungfraura fogom elmondani. Gyönyörű körutat lehet megtenni Lauterbrunnen, Scheideg, Grindenwald felé s épen elég arra, hogy a havasokról teljes fogalmat szerezzon az ember, de mi ezzel nem értük be, hanem az u. n. Jungfrau-pályán is utaztunk. Ez a pálya a Jungfrau tetejére van tervezve, de még két állomás nincs készen, csak Eismeer állomásig van üzemben, mint alább látni fogjuk.

Elindultunk tehát Interlakenből (558 m.) a regg koranyán; a nap már fürdött Jungfrau biborszínű havában, de mi kissé fáztunk, mikor vonatunk mindenütt egy hatalmas hegyi patak medrében annak pokoli zugása, harsogása között küzdve a szüntelen emelkedéssel Zweilütschinen, illetőleg Lauterbrunnen állomáshoz iparkodott. Ez utóbbi onnan nyerte nevét, hogy abba a völgykatlanba, melyben fekszik, minden oldalról száz meg száz patak forrás vidáman, lármásan fut össze s nagy patakká egyesülnek.

Lauterbrunnertől kezdve a vasút fogaskerekűvé lesz s hallatlan merészséggel emelkedik ugyan, de hogy elfeledjük utunk veszedelmes voltát, szemeink előtt örökösen tündéri panoráma kering. Nincs toll, mely leírja a kilátást minden irányba, ezt látni kell. Igen érdekes pl. a Staubbach vizesés. Jó nagy patak a meredek sziklaoldalon egy keskeny hasadékból. Esésében nem ütközik akadályokba, azért méltósággal ereszkedik le a földre, ahol aztán nagy robajjal

porrá törik össze s párájával állandóan kis felhőt alkot. Oly szép, mint a legfinomabb fehér fátyol.

Wengen állomás után Wengernalp következett, ez már 1878. m, magasban van. Innen látszott legpompásabban ennek a havascsoportnak három legmagasabb csúcsa: Jungfrau (4116. m.) Mönch (4105 m.) és Eiger (3974 m.) hogy ne is említsem a köröskörül emelkedő havas csúcsokat. Scheidegg állomásnál kezdődik a Jungfrau-pálya. Annyira meredek, hogy 6 kilométer távolságban 1106 métert emelkedik; legnagyobb része a hegy gyomrában halad s ez még szerencse, hogy nem láthatni ezt a rettenetes emelkedést. Az emelkedés folytán a kocsik oly ferde helyzetben vannak, hogy a vonat, ha hirtelen megáll, megtörténik az a tréfás dolog, hogy az előtte ülők a velük szemben ülőknek ölébe hullanak. Villanyos erőre berendezett fogaskerekű a pálya. Különösen érdemes lesz még egyszer rajta utazni, ha majd egészen a Jungfrau tetejére lehet rajta eljutni.

Scheideggről először Eigerletscher állomáshoz jutunk. Szálljunk le s míg a másik vonat megérkezik ereszkedjünk le a glecserre, hogy amit eddig csak messziről láttunk, most közelről tanulmányozzuk! Felültünk a glecser (jégár) szélén egy szánkára s úgy száguldoztunk a glecservilág közepébe száz meg száz repedésen keresztül. Most voltam először jégáron. Igazán különös érzés fogja el az ember szívét. A glecser felső rétege néhány centiméternyire a nap melegétől megolvadva ikrás kis szemecskékből áll, ezalatt az óriási, több száz méter vastag jég ezerfelé repedezve mutatja kékes vagy zöldes színbe játszó tömegét. A mint már említettem, a nagy nyomás következtében, mely reá nehezedik, folyton csuszik lefelé, már most ha medre nem egészen sima, akkor megrepedezik kü-

fölfele irányokban. Egy eltévesztett lépés, egy kitérés az ikrás hóba taposott útról elég, hogy a repedésbe zuhanjon s örökre eltűnjék a turista. Néhol a repedés száz méternél is mélyebb, ha t. i. a glecser medre meredek esésű. Ezeken a repedéseken jut a felszínen felolvadó víz a glecser alá s néhol láthatjuk is, mint zuhog a repedés alján a tejszerű glecserpatak. A glecserek különböző hosszúságúak, a leghosszabb 23 kilométer. Itt az Alpokban az a terület, melyet jégárhajt 3500 négyszög kilométerre tehető.

Amint így járkáltunk, egy jégbarlangra is akadunk; lehet 100 méter hosszú. Az emberi élelmesség vájta ki a glecser oldalába a turisták szórakoztatására. Bementünk. Mesésen szép volt, be kell vallanom. Míddőn a fáklyák fényét visszarágyogja a jégboltozat s annak kékes színe összeolvad a fáklya piros színével, gyermekkori álmaink gyémántpalotáját látjuk magunk előtt, — de azért megkönnyebbült szívvel lélegzünk fel, mikor kijutunk a tekervényes folyosókból, s megszabadulunk attól a szorongó érzéstől: Istenem, ha a jégár hirtelen nagyot mozdul, ez a tündérpalota össze-roppan s testemet pár évtized múlva viszi ki az olvadó víz árja.

Jó ideig sétáltunk még s mikor már lábunk erősen fázott, otthagytuk a glecsert, mentünk az állomáshoz, hogy a legközelebbi vonattal folytassuk utunkat.

A következő oldalon képünk az Eigerglecser egy részletét tünteti föl. Látható a jégbarlang nyílása; a turisták vezetőikkel kirándulnak a glecser magasabb pontjaira.

Eigergleser.

Ez az állomás 2323 m. magasságban van. Innen a 4 km. távolságra fekvő Eigerwand állomáshoz érünk, hol pár percig állott a vonat, hogy aki óhajtja a hegy oldalából kitekinthessen és a kilátást 2867 méter magasból élvezze. Említettem ugyanis, hogy a pálya a hegy belsejében épült, így jut a hegynek oldalához, mely ki van vágva, van vendéglő is szintén így kivájva. Gyönyörűen látszott Svájc északi része.

Utunkat folytatva 6 km. hosszú alaguton elértünk Eismeer végső állomásra; hasonlóképen a hegyoldalban van 3130 m. magasban

Nem említem fel azokat a havas csucsokat, melyeket innen délkeleti irányban gyönyörűen láthattunk a messze távolból, csak arról a völgykatlanról szólok mely mindjárt szemeink előtt, alattunk köröskörül óriás havasoktól környezve terült el.

Mikor elős ör megláttuk, úgy tűnt fel, mintha a föld alatt való hosszas bujkálás után egy meglagyott tenger partjaira vetődtünk volna, mely abban a pillanatban fagyott be, mikor épen a legdühösebben háborgott. Hatalmas jégtornyok torlódnak a magasba a hasadékok fölött, amint a több irányból jövő gleccerek szemben találkoznak s egymást feltolják vagy a sziklákról roppant jégtömegek szakadoztak a gleccser tetejére. Valóságos hegyek jégből, valóságos völgyek jégből. Azt a szinpompát, mellyel a nap sugarai elárasztották ezeket a pokoli össze-visszaságban levő furcsa alakulatokat valóban élvezet volt látni.

Eismeer állomás (3161 m.) kilátással Schreckhorn
felé (4080 m.)

Sokáig gyönyörködtünk a kilátásban, akkor vettük észre, hogy ebbe a tündérországba bemenni is lehet. S valóban a többi turistát követve jó hosszú, lefelé huzódó alaguton gyarló világítás mellett lebotorkáltunk egy másik hegynyíláshoz, innen eléggé kezdetleges módon felállított létrákon a glecserre ereszkedtünk. Eleinte kellemetlen volt, míg szemünk a sötétség után meg nem szokta a szemkáprázlató hó fehérségét.

De mi mentünk, nem törődtünk semmivel, mint a hazardjátékos, aki már sokat kockáztatott. Ugy gondoltuk, ha már idáig eljutottunk, vállalkozunk még erre a nyaktörő leereszkedésre is. Pedig folyton hullott a kötörmelék is a szikla oldalából, igaz nem nagy darabokban, csak ökölragságu volt, mégis ha néhány száz méter magasból a fejünkre esett volna, bizonyára megéreztük volna. Kezemet lejem fölé tartva mentem, s mikor a glecserre értünk, ott mindjárt ajánlkoztak vezetők, hogy néhány hegyre elvezetnek, ha a környéket látni akarjuk. A többiek is mentek, nekünk sem kellett nagy biztatás, mi is vállalkoztunk turistai kirándulásra. Akkor aztán a vezető egy hosszú erős kötéllel kettőnket derekunknál fogva magához kötött — mint képünkön is láthatjuk 30 oldal — olyformán, hogy ő ment elől, mi pedig egy-két méternyi távolságban egyenkint utána. Azért történt ugyanis ez az óvatosság; ne tán valamelyikünk a glecser hasadékába esnék, a többiek kihúzzák. Így járkáltunk sokáig, közben felkapaszkodtunk néhány glecser-hegy tetejére a vezető által taposott hólépcsőkön, sőt sokszor a jégbe kellett lépcsőket vágnia. Most láttuk csak a havasok rettenetes fölségét! Láttuk a glecserek születését, láttuk, mily titáni küzdelmet fejt ebben a katlanban az ide került, vagy itt keletkezett rengeteg jég, láttuk a küzdelemben legyőzött jégtömeg mint szorul

ki a völgykatlan csorbáin s nyomul lefelé, mint gleccser-folyam. Mi mindent láttunk, ki tudná azt elmondani. Bizony nem egyszer elszorult a szívünk, mikor nem is nagy távolban tőlünk hatalmas jégdarabok oly robajjal zuhantak alá, mintha valami földindulás mindent elpusztulással fenyegetne.

Teljesen elfáradva mentünk vissza a lajtorjákra, illetve a sötét alaguton az állomáshoz, hol leróttuk az emberiség legkeservesebb adóját, a képeslapok küldését a hidegtől megdermedt ujjakkal; majd betértünk a vendéglőbe egy kis frissítőre. Ezen kirándulásom alkalmával téli kabátomnak megbocsájtottam összes gyarlóságait, miket alkalmatlan cipelésével szerzett, oly jó volt a hideg miatt.

Rövid időzés után visszatértünk azon az úton, melyen ide jöttünk s örvendtünk, mikor végre a hegyből kibujva ismét Isten szabad ege alatt lehettünk. Szép kirándulás volt, igazán tanulságos, érdekes, de mégis annak örülök legjobban, hogy már átestem rajta, ismétlődését nem óhajtom. Ha majd egészen kiépül a pálya, Jungfrau tetejére, akkor még egyszer érdemes lesz rajta utazni. Ha félős volt utunk fölfelé, még inkább az volt a leereszkedés. A vonat minden erőfeszítése a fékezésre irányult, Így távolodtunk lassankint a havasok fönséges régiójától s értünk Grindelwandba, majd az elhagyott körutat folytatva Interlakenba, szorongva a sok utas között, annyira csudálatos itt a forgalom ebben az időben. A megelégedés, a teljesült kívánság boldog érzésével távoztunk Interlakenből.

Megnéztünk még néhány svájci várost s aztán Európának legideálisabb köztársaságából kedves, feledhetlen emlékekkel gazdagodva jöttünk haza édes hazánkba.

Barátom és én. (Interlakeni felvétel.)

